

УДК 351.764

Ємець Олег Миколайович – кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри спеціальної техніки та оперативно-розшукового документування Національної академії внутрішніх справ

ЗАПОБІГАННЯ СУТЕНЕРСТВУ ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ УКРАЇНИ

Розглянуто особливості здійснення уповноваженими оперативними підрозділами заходів щодо запобігання вчиненню сутенерства. Вивчено правові аспекти протидії цим злочинам, а також специфіку профілактичної роботи правоохоронних органів України. Запропоновано рекомендації для працівників оперативних підрозділів Національної поліції щодо запобігання сутенерству в сучасних умовах.

Ключові слова: запобігання злочину; мораль; моральність; сутенерство.

Злочини проти моральності є прибутковою сферою діяльності організованих злочинних груп, оскільки їх організація та забезпечення не потребує значних капіталовкладень. Подібні протиправні дії є досить поширеними в Україні. Так, у травні 2016 р. працівники Національної поліції викрили й припинили діяльність організованої групи, яка займалася сутенерством у столиці. Злочинна група налічувала близько 30 осіб, під керівництвом яких понад 70 дівчат надавали послуги сексуального характеру. Щомісячний дохід становив близько 2 млн грн [1]. У червні 2016 р. було ліквідовано організоване злочинне угруповання, що діяло на території м. Київ та Київської області з 2013 року. Зловмисники контролювали понад 40 повій і 10 приміщень, що перебували під цілодобовою охороною озброєних людей та призначалися для надання послуг

інтимного характеру. Орієнтовно їх щомісячний прибуток перевищував 700 тис. грн [2]. Діяльність таких організованих груп територіально може поширюватися за наші межі міста, області або навіть країни. Наприклад, у червні 2016 р. в Запорізькій області представники правоохоронних органів викрили групу, організатором якої був власник готелю – виходець із Середньої Азії. Під час розслідування вдалося встановити, що зловмисники не лише забезпечували зайняття проституцією на зазначеній території, а й відправляли повій за кордон. Це значно підвищувало рівень їх незаконних прибутків [3].

Основне завдання правоохоронних органів полягає в тому, щоб захищати громадян від суспільно небезпечних діянь, окремі з яких є не просто противоправними, а й аморальними. Зокрема, йдеться про сутенерство, що руйнівне традиційні норми суспільства. Також невинуватної шкоди для фізичного та психічного здоров'я зазнають особи, особливо діти, яких залучають до надання інтимних послуг. Важливо, що вони можуть не цілком усвідомлювати згубність такої діяльності й наявні ризики. Найкращою допомогою для таких людей вважаємо недопущення вчинення протиправних діянь, пов'язаних із сексуальною експлуатацією.

Питання запобігання злочинам проти моральності досліджували такі науковці та практики, як О. М. Бандурка, В. І. Василенчук, М. Г. Вербенський, В. Я. Горбачевський, Ю. О. Єрмаков, К. Б. Левченко, А. А. Небитов, С. С. Чернявський, І. А. Шваб та інші. Однак процес реформування системи правоохоронних органів впливає на традиційну практику боротьби зі злочинністю, зокрема злочинами проти моральності. Тепер протидіяти їм має новостворена Національна поліція. Це підтверджує актуальність питання щодо необхідності подальших наукових розробок у зазначеній сфері. Метою пропонованої увазі статті є вивчення особливостей запобігання вчиненню сутенерства та вироблення відповідних рекомендацій для працівників правоохоронних органів.

Відповідальність за вчинення сутенерства передбачена ст. 303 Кримінального кодексу України [4], максимальною санкцією якої є позбавлення волі строком на 15 років.

Сутенерство визначають як дії особи із забезпечення заняття проституцією іншою особою, серед яких надання приміщень, охорони, транспортування повій до замовників, звітництво, рекламування, встановлення корупційних зв'язків із державними органами тощо. Зазвичай такі злочинні угруповання функціонують підпільно або під прикриттям (нічні клуби, масажні кабінети, служби знайомств тощо) [5, с. 898]. Діяльність сутенера досить часто пов'язана з примушуванням чи втягненням до заняття проституцією, створенням умов для сексуальної експлуатації зазначених осіб, а також із наглядом за ними, їх опікуванням, захистом від конкурентів, забезпеченням транспортом, відверненням насильства чи обману з боку клієнтів та іншими діями, які забезпечують умови для сексуальної експлуатації таких людей. За нормою Закону злочин є закінченим із моменту вчинення сутенером дії щодо забезпечення заняття проституцією іншою особою незалежно від фактичного досягнення ним корисливої мети [6].

Розглянемо питання щодо організації та правового забезпечення запобігання сутенерству. Так, 7 листопада 2015 р. в Україні розпочала роботу Національна поліція, серед завдань якої, згідно зі ст. 2 Закону України «Про Національну поліцію» від 2 липня 2015 р. № 580-VIII [7], визначено надання поліцейських послуг у сфері протидії злочинності, що охоплює роботу із запобігання злочинам. Для цього уповноважені суб'єкти із застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів здійснюють комплекс гласних і негласних пошукових, розвідувальних та контррозвідувальних заходів. Утворення поліції актуалізувало питання щодо повноважень її оперативних підрозділів проводити таку систему заходів, що передбачають оперативно-розшукову діяльність. Навіть після набуття чинності вищезазначеного нормативного акта у ст. 5 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» від 18 липня 1992 р. № 2135-XII [8] було визначено, що таку діяльність здійснюють оперативні підрозділи Міністерства внутрішніх справ України – кримінальна і спеціальна міліція, а також підрозділи внутрішньої безпеки.

Таким чином, уже після створення Національної поліції України законодавець уповноважував здійснювати оперативно-розшукову діяльність оперативні підрозділи ліквідованої міліції. Причому, відповідно до ст. 5 згаданого Закону [8], іншим підрозділам зазначених органів, підрозділам інших міністерств, відомств, громадським, приватним організаціям та особам було заборонено провадити оперативно-розшукову діяльність. Пізніше Верховна Рада України прийняла Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про Національну поліцію» від 23 грудня 2015 р. № 901-VIII [9], який урегулював комплекс юридичних проблем. Завдяки цьому повноваження щодо здійснення оперативно-розшукової діяльності отримали підрозділи кримінальної та спеціальної поліції.

З юридичної точки зору необхідність запобігати злочинам обґрунтована обов'язком підрозділів кримінальної поліції виконувати свої повноваження відповідно до законів. Це становить правову основу оперативно-розшукової діяльності. Вони зобов'язані вживати необхідних оперативно-розшукових заходів щодо попередження, своєчасного виявлення і припинення злочинів та викриття причин і умов їх учинення, здійснювати профілактику правопорушень, що визначено в ст. 7 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» [8]. В Україні проведення оперативно-розшукових та інших заходів із запобігання сутенерству належить до компетенції кримінальної поліції, серед іншого підрозділів із боротьби зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми.

Аналіз ефективності роботи в цій сфері демонструє, що незадовільними залишаються результати оперативної профілактики кримінальних правопорушень щодо злочинів, пов'язаних із сутенерством. Це зумовлено незацікавленістю працівників правоохоронних органів у виконанні зазначеної діяльності, оскільки попередження злочинного наміру та життя профілактичних заходів важко довести. Іншим негативним чинником постає відсутність ефективного механізму взаємодії та координації заходів як державних органів правопорядку між собою, так і міжнародних правоохоронних структур,

міжнародних і громадських організацій. Також суттєвою проблемою є недостатній рівень матеріального й технічного забезпечення профілактики кримінальних правопорушень у сфері індустрії інтимних послуг [10, с. 84]. Виявлення подібних проблем можна вважати першим кроком на шляху до їх розв'язання.

Оперативно-розшукова діяльність передбачає наявність трьох рівнів профілактики злочину: загальна й індивідуальна профілактика сутенерства, а також запобігання вчиненню задуманого сутенерства. Загальна профілактика сутенерства – це комплекс спільних заходів, які проводять оперативні підрозділи Національної поліції у взаємодії з іншими органами державної влади та місцевого самоврядування, міжнародними й неурядовими організаціями щодо виявлення причин і умов учинення сутенерства, а також їх усунення з раціональним поєднанням індивідуальних можливостей кожного із суб'єктів такої співпраці. Таким чином, оперативні підрозділи є не єдиним, але ключовим суб'єктом загальної профілактики. Це зумовлено спеціальними можливостями щодо здійснення інформаційно-аналітичної роботи, базою якої слугують не лише відкриті джерела і статистичні дані, а й негласні можливості отримання, зберігання, обробки та аналізу інформації.

На нашу думку, до загальних профілактичних заходів із протидії сутенерству варто зарахувати: превентивно-освітню діяльність (розробка та проведення інформаційних кампаній; створення і поширення соціальної реклами; підготовка, оприлюднення та систематичне оновлення інформації стосовно проблеми сексуальної експлуатації; просвітницька діяльність у потенційних групах ризику; підготовка, видання та розповсюдження інформаційно-превентивних, навчально-методичних і наукових матеріалів тощо); лобіювання профілактичних заходів під час формування державної політики щодо протидії сексуальній експлуатації; соціальну допомогу для осіб, задіяних у наданні інтимних послуг; підтримку роботи Національної гарячої лінії із запобігання торгівлі людьми, насильству та захисту прав дітей, що передбачає надання консультацій у телефонному режимі або

електронною поштою для людей, яких можуть втягнути до сфери надання сексуальних послуг.

Важлива роль у сфері протидії зазначеним злочинам належить індивідуальній профілактиці сутенерства. Вона полягає в системній роботі оперативних підрозділів Національної поліції, спрямованій на виявлення осіб, які мають намір учинення сутенерства чи інших злочинів, пов'язаних із наданням послуг інтимного характеру, з наступним застосуванням щодо них оперативно-профілактичних заходів. Згадані заходи передбачають забезпечення запобіжного впливу на конкретну особу (осіб) задля недопущення вчинення нею (ними) сутенерства та інших злочинів щодо надання сексуальних послуг, а також їх об'єднання в групу для такої протиправної діяльності. Початковим етапом цієї роботи є проведення заходів щодо отримання гласним або негласним способами оперативно-профілактичної інформації. Серед гласних джерел можна назвати заяви та повідомлення громадян, серед іншого анонімі, засоби масової інформації, повідомлення урядових і неурядових організацій тощо. Негласно інформація може надійти від штатних та позаштатних негласних працівників, а також під час проведення оперативно-розшукових заходів щодо відкритих оперативно-розшукових справ або негласних слідчих (розшукових) дій за кримінальними провадженнями. Відповідно до ст. 25 Закону України «Про Національну поліцію», правоохоронці повинні реалізовувати свої повноваження у сфері інформаційно-аналітичного забезпечення [7], зокрема:

формувати бази (банки) даних, що є складовою єдиної інформаційної системи Міністерства внутрішніх справ України; користуватися базами (банкami) даних Міністерства внутрішніх справ України та інших органів державної влади;

здійснювати інформаційно-пошукову та інформаційно-аналітичну роботу;

забезпечувати інформаційну взаємодію з іншими органами державної влади України, органами правопорядку іноземних держав і міжнародними організаціями.

Якщо загальні та індивідуальні профілактичні заходи виявились нерезультативними, тобто певна особа (група осіб) продовжує планувати реалізацію задуму щодо вчинення сутенерства, то необхідно спланувати алгоритм дій, спрямованих на попередження такого злочину. Запобігання задуманому сутенерству – це передбачена законодавством діяльність оперативного підрозділу Національної поліції щодо недопущення вчинення особою (групою осіб) конкретних фактів сутенерства. Результати здійсненого аналізу наукових праць і наявної практики протидії сутенерству дають змогу окреслити способи запобігання запланованому сутенерству:

завчасно продумане штучне перешкодження вчиненню сутенерства, зокрема переконання тих, кого планують залучити до надання сексуальних послуг, за допомогою різних каналів у тому, що потенційний сутенер неспроможний забезпечити належну охорону, захист, транспортування до замовників і від них, рекламу тощо;

поширення різними каналами, зокрема негласними, інформації щодо несприятливості умов і несвоєчасності втілення задуму вчинення сутенерства з метою відмови від злочинних намірів або перенесення їх у часі, що дасть змогу продумати, організувати та здійснити інші запобіжні заходи;

перевірка особи або групи осіб, які мають намір учинити сутенерство, на причетність до інших злочинів, серед іншого до ще не зареєстрованих. У разі підтвердження такої інформації необхідним є вжиття відповідних заходів з їх притягнення до кримінальної відповідальності, що перешкоджатиме подальшій протиправній діяльності, яка пов'язана із сутенерством;

інформування особи або групи осіб, які мають задум щодо вчинення сутенерства, різними каналами (за допомогою позаштатних негласних працівників) про можливу небезпеку з боку родичів або близьких тих, кого планують залучити до надання інтимних послуг, що може виявитись у вірогідній фізичній розправі чи організації неминучого карного переслідування з боку правоохоронних органів;

доведення до тих, хто має намір учинити сутенерство, вигаданих відомостей стосовно того, що повія має тяжку

венеричну або іншу хворобу. Це значно ускладнює її сексуальну експлуатацію, а отже, може стати причиною відмови від таких намірів;

з'ясування того, чи на цей час притягують до кримінальної відповідальності особу або будь-кого з групи осіб, які мають задум щодо вчинення сутенерства, з обранням лояльного запобіжного заходу, що не перешкоджає продовженню протиправної діяльності. Завдяки цьому виникає можливість інформувати про це слідчого або прокурора для підготовки клопотання під час досудового розслідування до слідчого судді, а судового провадження – до суду про застосування такого запобіжного заходу, як домашній арешт або тримання під вартою;

створення і поширення атмосфери взаємної недовіри за допомогою позаштатних негласних працівників або іншим способом серед групи осіб, які мають задум учинити сутенерство, оскільки це може сприяти дезорганізації та розпаду групи;

урахування можливості затримання особи або групи осіб, які мають намір вдатися до сутенерства за адміністративне правопорушення з переданням матеріалів до суду для застосування адміністративного арешту, що перешкоджатиме злочинній діяльності;

дезінформація за допомогою різних каналів, зокрема негласних, про зміну умов, на які розраховували правопорушники під час планування сутенерства та які складно усунути (наприклад відмова в допомозі прикриття протиправної діяльності з боку корупційних зв'язків або їх ненадійність чи неспроможність допомагати);

повідомлення особам із наміром учинення сутенерства раптових непередбачуваних обставин, які неможливо швидко перевірити й усунути і що перешкоджатимуть учиненню сутенерства (наприклад про недопущення їх у протиправний бізнес конкурентами, оскільки це становить небезпеку для життя та здоров'я або може мати інші негативні наслідки: знищення та пошкодження майна, сприяння в притягненні до кримінальної відповідальності);

використання можливостей інтелектуального впливу на особу або групу осіб, які мають задум щодо вчинення сутенерства, з метою переконати їх добровільно відмовитись від реалізації злочинних намірів. Серед аргументів можна навести неминучість викриття протиправної діяльності, притягнення до відповідальності, а також роз'яснити суспільну небезпеку злочинної діяльності загалом;

переконання різними способами осіб, які мають намір надавати сексуальні послуги за допомогою сутенера, відмовитись від таких задумів. Можна залучити до цього родичів, знайомих, а також позаштатних негласних працівників.

Отже, діяльність щодо запобігання вчиненню сутенерства здійснюють оперативні підрозділи Національної поліції у межах виконання поставлених перед ними завдань. Ефективність функціонування правоохоронців впливає на рівень захисту суспільної моралі в країні, що є запорукою її нормального існування та розвитку. Також від їх роботи залежить доля багатьох людей, які можуть постраждати від зазначених протиправних діянь. Початковим етапом профілактичних заходів щодо попередження сутенерства є виявлення його причин і умов, що передбачає безперервну багатофакторну інформаційно-аналітичну діяльність. Наступний етап полягає в здійсненні індивідуально-профілактичного впливу на конкретних осіб із метою їх відмови від намірів учинення злочину. У разі вичерпання можливостей профілактичних заходів для їх проведення правоохоронці розпочинають реалізацію комплексу спланованих заходів із запобігання вчиненню конкретних задуманих епізодів сутенерства, що передбачає активне використання негласних можливостей оперативного підрозділу Національної поліції. Вироблені рекомендації працівники правоохоронних органів можуть використовувати в практичній роботі, а науковці – під час проведення досліджень у цій сфері.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. У Києві поліція викрила діяльність «секс-картелю» [Електронний ресурс] // Департамент комунікації Національної поліції України : [сайт]. – Режим доступу: <http://www.npu.gov.ua/uk/publish/article/1917570>. Назва з екрана.
2. Поліцейські ліквідували групу сутенерів [Електронний ресурс] // Департамент комунікації Національної поліції України : [сайт]. – Режим доступу: <http://www.npu.gov.ua/uk/publish/article/1936711>. – Назва з екрана.
3. Запорізькі поліцейські припинили діяльність злочинної групи з міжнародними зв'язками [Електронний ресурс] // Відділ комунікації ГУ НП України в Запорізькій області : [сайт]. – Режим доступу: <http://www.npu.gov.ua/uk/publish/article/1927569>. – Назва з екрана.
4. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25–26. – Ст. 131.
5. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. – Вид. 7-ме, переробл. та доповн. – Київ : Юрид. думка, 2010. – 1288 с.
6. Науково-практичний коментар до Кримінального Кодексу України : у 2 т. / за заг. ред. П. П. Андрушка, В. Г. Гончаренка, Є. В. Фесенка. – Вид. 3-тє, переробл. та доповн. – Київ : Алерта ; КНТ ; Центр учб. літ., 2009. – Т. 2. – 624 с.
7. Про Національну поліцію : Закон України від 2 лип. 2015 р. № 580-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 40–41. – Ст. 379.
8. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18 лют. 1992 р. № 2135-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 22. – Ст. 303.
9. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про Національну поліцію» : Закон України від 23 груд. 2015 р. № 901-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 4. – Ст. 127.

10. Протидія злочинам, пов'язаним із сутенерством, або втягненням особи в заняття проституцією : монографія / Ю. О. Єрмаков, О. О. Косиця, Д. Й. Никифорчук, А. А. Небитов, О. С. Тарасенко. – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2015. – 148 с.

Oleh Yemets – *Ph.D in Law, Senior Lecturer of the Department of Special Technique and Operative Investigation of the National Academy of Internal Affairs*

Prevent Pimping of Law Enforcement of Ukraine

Today states protect people from a wide range of socially dangerous acts. Some of them are not just illegal, but also immoral, in particular pimping. Pimps can cause significant damage to the physical and mental health of those who are involved in commercial sex, especially if they are children, because they are not yet fully aware the futilities of such activities and the existing threats.

Crimes against morals are an attractive field of activity of organized groups, because bring high profits with relatively little investment in the start of illegal business. In Ukraine the responsibility for the commission of pimping provides for in article 303 of the Criminal code, the maximum penalty is fifteen years imprisonment. These crimes are always with us. We believe that the best help for people will be to prevent the Commission of unlawful acts related to sexual exploitation of a person.

Today is occurring the reforming of law enforcement agencies what affecting the existing practice of combating crime in general, and particularly crimes against morals. To prevent these crimes now must the newly established National Police. From the efficiency of law enforcement depend not only protection of public morals in the country, which is the key to its normal existence and development, as well as the fate of many people who may suffer from illegal activities. Preventive measures to pimping begins with the identification of its causes and conditions necessitating multi factorial analytical work, and continuing the implementation of

individual preventive impact on specific persons to their rejection of the intent to commit a crime.

With the exhaustion of possibilities, we make decision on the implementation of specific planned measures to prevent the Commission of certain planned episodes of pimping, which involves active use of secret capabilities of the operational units of the National police. Developed and proposed recommendations can be used in practical work by law enforcement officials, as well as conducting further research in this area.

Keywords: prevention of crime; moral; morals; pimping.

Емец О. Н. – кандидат юридических наук, старший преподаватель кафедры специальной техники и оперативно-розыскного документирования Национальной академии внутренних дел

Предупреждение сутенерства правоохрнительными органами Украины

Рассмотрены особенности осуществления уполномоченными оперативными подразделениями мероприятий по предупреждению совершения сутенерства. Изучены правовые аспекты противодействия данным преступлениям, а также специфика профилактической работы правоохрнительных органов Украины. Предложены рекомендации для работников оперативных подразделений Национальной полиции по предотвращению сутенерства в современных условиях.

Ключевые слова: предотвращение преступления; мораль; нравственность; сутенерство.